

2010 Г. ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА БИЗНЕСА

- 47 на сто от представителите на бизнеса определят 2010 г. като неуспешна,
- 21% смятат, че няма разлика с предходната година,
- 32 % твърдят, че изтичащата година е била успешна за тях.

Това показват данните от шестото по ред годишно анкетно проучване на БСК, проведено в периода 1-15 декември 2010 г.

Макар ефектите от световната финансова и икономическа криза да се открояват отчетливо в тазгодишното изследване, прави впечатление, че оптимизмът сред анкетираните расте. За сравнение, 2009 г. беше оценена като по-скоро успешна от едва 28% от анкетираните.

Според 58% от запитаните условията за бизнес в страната са се влошили, а според всеки трети анкетиран (30%) са останали без промяна. 11% от анкетираните виждат положителна промяна в бизнес средата, а 1% не могат да преценят.

Икономическата криза се е отразила най-съществено върху **обема на продажбите** на фирмите – 74% от запитаните посочват, че продажбите им са намалели, други 14% декларират запазване на нивата от предходната година и едва в 12% от случаите има нарастване на продажбите. Аналогични са резултатите и по отношение **обемите на производство** – **в 64% от случаите те намаляват**, 28% от запитаните са запазили производствените обеми, а едва 8% от фирмите са увеличили производството си. Почти същата е и пропорцията при **работните места** – **53% от анкетираните фирми са предприели редукция на персонала си**, 42% са предпочели да запазят нивото на заетост, а едва 5% са наели нови работници. По отношение нивото на търговския оборот през 2010 г. спрямо 2009 г. Всеки трети анкетиран (31%) твърди, че не е настъпила промяна в нивото на **търговския оборот през 2010 г. спрямо 2009 г.**, 29% отчитат спад между 10 и 30% спрямо предходната година, за 24% от анкетираните спадът е с 30 до 50 %, а 16% декларират нарастване на този показател.

Кризисните условия за правене на бизнес са се отразили сериозно и върху финансовата стабилност на фирмите. На въпрос **„Имате ли проблеми при изплащане на банковите си кредити?“** 26 на сто от запитаните отговарят, че им се е наложило да реструктурират кредитите си, 12 % признават, че имат просрочени плащания, но други 28% твърдят, че успяват да обслужват безпроблемно кредитите си. Всеки трети запитан (34%) твърди, че няма кредити.

На този фон анкетираните оценяват **антикризисните действия на Правителството** като „по-скоро неуспешни“ (39%) или „неуспешни“ (29%), а положителна оценка дават 19% от запитаните. 13 % се затрудняват да преценят.

По отношение **прогнозата** на предприемачите за развитието на икономическата криза през следващата година надделява оптимизмът – 63% очакват през 2011 г. тенденциите да се успокоят, 8% се затрудняват да преценят, но според 29% от запитаните кризата ще се задълбочи. Това в голяма степен предопределя и **бизнес намеренията** на фирмите за 2011 г., като 29% от тях планират да преразгледат инвестиционната си програма, 13% възнамеряват да се ориентират към други дейности и пазари, а почти всеки трети (30%) все още няма яснота относно бъдещите си планове. Запазва се миналогодишната тенденция по отношение намеренията за редуциране броя на работните места – и през 2009 г., и при настоящата анкета 12% от отговорилите имат подобни планове. Едва 3% от анкетираните планират да увеличат броя на работните места във фирмите си, а увеличение на производството си вече обмислят 12% от запитаните. 1% планират да увеличат производството си.

По отношение на **бизнес средата**, като проблеми, стоящи пред ефективното развиване на своята дейност, анкетираните посочват най-често: влошената пазарна конюнктура и липсата на пазари (57%), бюрокрацията (51%), ниското качество на административното обслужване (47%), нелоялната конкуренция (45%), липсата на достатъчно капитал/неизгодни кредити (39%), корупцията (38%), липсата на квалифицирана работна ръка (34%). Често променящата се нормативна уредба и тромавата и неефективна съдебна система се нареждат на осма позиция с по 32%. Високото осигурително бреме се явява пречка за 29% от запитаните, а според 18% негативно влияние оказва нелегалният внос. Данъчната тежест е проблем за едва 8% от запитаните. Шест на сто от анкетираните са посочили други отговори, сред които: несигурност в управлението, забавяне или липса на плащания по обществени поръчки и европроекти, липса на поръчки, миграция на населението от провинцията към София.

И през настоящата година най-голям процент от запитаните са **инвестирали** в обучение на персонала (48%) и в машини и съоръжения (47%). 28% са инвестирали в системи за управление от сериите ISO, OHSAS и HACCP, 21% - в сгради, а 16% - в индустриална собственост (марки, патенти и др.). Това съотношение се запазва и по отношение на **инвестиционните намерения за 2011 г.**: 58% от анкетираните възнамеряват да инвестират в обучение на персонала, 50% - в машини и съоръжения, 26% - в системи за управление, 19% - в сгради, 17% - в индустриална собственост.

Запазва се тенденцията от 2009 г. бизнесът да не разчита твърде много на европейско финансиране за преодоляване на съществуващите проблеми. Особено тревожен факт е, че 37% от запитаните не включват в плановете си работа по **европроекти**, заради тежките процедури по кандидатстване и/или отчитане, а отказът на други 18% се дължи на липсата на финансов ресурс за авансово финансиране на проектите. Едва 33% от запитаните обявяват намерения да кандидатстват с проекти за финансиране от европейските фондове, а други 7% все още не са решили какво ще предприемат. 2% не разполагат с необходимия човешки потенциал за разработка и изпълнение на проекти, 3% са дали друг отговор.

Положителна тенденция е **увеличаването на информираността на бизнеса за условията за кандидатстване с проекти** – 60% от запитаните се чувстват напълно информирани, докато през 2009 г. този отговор са дали 33% от анкетираните. Като информирани в определена степен, но нуждаещи се от допълнителна информация се определят 27 на сто от запитаните, а едва 13% твърдят, че не разполагат с информация.

Въпреки сериозното отражение на икономическата криза върху бизнес средата у нас, вкл. върху **пазара на труда**, всеки пети (24%) работодател декларира, че се нуждае от квалифицирана работна ръка, а почти всеки втори (45%) страда от недостиг на специалисти за определени позиции. За 29% от анкетираните намирането на квалифицирани работници не представлява проблем. Най-търсени и през тази година са тесните специалисти (55%) и изпълнителските кадри (42%). Недостиг на ръководен персонал имат 21% от запитаните, а от липса на административен персонал и общи работници се оплакват, съответно – 8 и 5 на сто от анкетираните. Основният извод, който може да се направи е, че интересът на работодателите е насочен главно към висококвалифицираната работна ръка.

„Страдате ли от недостиг на квалифицирана работна ръка?“		
	2009 г./%	2010 г./%
Да	26	24
Само за определени позиции	34	45
Не	40	29
„От какъв тип персонал най-често изпитвате дефицит?“		
Ръководен персонал	21	21
Тесни специалисти	54	55
Административен персонал	4	8
Изпълнителски състав	21	42
Общи работници	0	5

Икономическата криза рефлектира и върху намеренията на работодателите по отношение **нивото на трудовите възнаграждения**, като ги кара да бъдат пестеливи. 44% от анкетиранияте са категорични, че не възнамеряват да увеличат заплатите на служителите си през 2011 г., а други 26% все още не са решили. 24 на сто от запитаните имат намерение да индексират трудовите възнаграждения с 3 до 10%, а 6 на сто – с повече от 10%.

И тази година оценката на бизнеса за нивото на **престъпност и корупция** в страната е по-скоро негативна. 35% от запитаните смятат, че нивото на престъпност е останало без промяна спрямо 2009 г., според 46% от бизнесмените корупцията е запазила равнището си от предходната година. Според 18% от анкетиранияте корупцията се е увеличила, а 22% смятат, че ръст бележи престъпността. Положителна тенденция е, че е нараснал процентът на анкетиранияте, които смятат, че престъпността е намаляла – 11% през 2010 г. срещу едва 1% през 2009 г. По аналогичен начин стои и въпросът с корупцията, за която 10% твърдят, че е намаляла през 2010 г., докато през 2009 г. този процент е бил едва 3. Между 26 и 32% от анкетиранияте се затрудняват да дадат отговор.

Сферите¹, където най-често се наблюдават случаи на корупция, според запитаните са: обществените поръчки и еврофондовете (66 %), съдебната система (52%), здравеопазването (43%), лицензионните, разрешителните и регистрационните режими (34%) и митническото обслужване (25%). 8% са дали други отговори, сред които: данъчна администрация, ДАИ, КАТ, МВР.

Почти всеки втори от анкетиранияте (47%) смята, че делът на **сивата икономика** е нараснал през 2010 г. спрямо 2009 г. Според 31% няма промяна, а 17% се затрудняват да преценят. Едва 5 на сто смятат, че сивата икономика е намаляла, т.е. част от сивия сектор е излязъл на светло. Като основни **източници**² на сивата икономика огромната част от запитаните посочват неприлагането и неспазването на наличното законодателство (59%) и корупцията сред контролиращите държавни органи (58%). Ако към тази група прибавим и лошия административен контрол върху стопанската дейност (45%), се оказва, че ниското качество на администрацията е водеща причина за наличието на огромен сив сектор в икономиката. Резултатите от анкетата показват и сериозна доза самокритичност сред представителите на бизнеса, тъй като 42% от тях смятат, че лошата бизнес култура е важна предпоставка за съществуването на сивата икономика. 35% посочват нелегалния внос, 25% - често променящото се или недостатъчно законодателство, а 24% - високата осигурителна тежест. 4% от запитаните са дали други отговори, сред които: недоверие в целесъобразната употреба на събраните данъци, такси и осигуровки; ниско заплащане на труда на държавния служител; липсата на високи санкции при установени нарушения.

Друг проблем, поставян от години от БСК – нивото на **фирмената задлъжнялост**, беше обект на изследване и в тазгодишната анкета, като резултатите потвърждават тенденциите от последните години. 76% от анкетиранияте декларират, че имат просрочени несъбрани вземания от контрагенти, като в 59% от случаите длъжници са юридически лица, 15% - държавни и общински структури, 9% физически лица. В 29% от случаите просрочието е повече от 1 година. Съдебните процедури за събиране на вземания продължават най-често повече от година, а след присъждане на решение е почти невъзможно вземането да бъде събрано, показват още резултатите от изследването.

Какъв е общият размер на несъбраните Ви вземания?	
Под 10 000 лв.	30%
Между 10 и 50 хил. лв.	33%
Между 50 и 100 хил. лв.	16%
Между 100 хил. и 1 млн.лв.	14%
Над 1 млн.лв.	7%

¹ Запитаните са давали по повече от 1 отговори

² Запитаните са давали по повече от 1 отговори

Каква част от приходите Ви са несъбраните Ви вземания?	
Под 5%	38%
5-10%	20%
10-25%	25%
25-50%	12%
50-75%	2%
Над 75%	3%
Какъв е периодът на просрочие?	
1 месец	5%
2 месеца	8%
3 месеца	15%
6 месеца	27%
1 година	16%
Повече от 1 година	29%
За събирането на каква част от вземанията си сте се обърнали към съдебната система?	
Под 10%	69%
10-25 %	9%
25-50 %	13%
50-100 %	9%
Ако сте се обърнали към съда за събиране на вземанията си, колко време средно продължават делата?	
1-3 месеца	8%
3-6 месеца	20%
6-12 месеца	22%
1-2 години	25%
Повече от 2 години	25%
Ако имате присъдени вземания, каква част от тях сте успели да съберете след постановяване на присъдата?	
100% от присъденото	15%
75% от присъденото	12%
50% от присъденото	12%
25% от присъденото	9%
Под 25% от присъденото	10%
0% от присъденото	42%

Отношение към институциите:

Това е първото от общо шест изследвания на БСК, при което данъчната администрация печели първа позиция по одобрение (38%), като за сравнение през 2009 г. положително настроените анкетирани са били 23%.

Традиционни рекордьори по неодобрение са съдебната власт и Народното събрание, които през 2010 г. „печелят“, съответно – 71 и 64% негативен вот.

Сериозен срив се наблюдава по отношение одобрението на Президентската институция, за която през 2009 г. положителния си глас бяха дали 48% от анкетираниите, а през настоящата година този процент е 28.

Всеки пети анкетиран (26%) одобрява дейността на българските представители в Европейския парламент, но заедно с това се запазва тенденцията от последните години за голям процент колебаещи се (54%). Причините за това могат да се търсят в липсата на достатъчно информация и/или интерес към дейността на евродепутатите.

	Положително	Отрицателно	Не мога да преценя
Президентска институция	28	44	28
Евродепутати	26	20	54
Народно събрание	14	64	22
Министерски съвет	34	51	15
Съдебна власт	7	71	22
Данъчна администрация	38	37	25
Митническа администрация	20	33	47
Общинска администрация	22	46	32

=====

Анкетиранни (демографски данни):

- **Пол:** Жени – 29%, мъже – 71%
- **Възраст:** 20-30 г.– 4%, 30-40 г. – 22%, 40-50 г. – 33%, 50-60 г. – 35%, над 60 г. – 6%
- **Регион:** Северозападен – 16%, Северен централен – 12%, Североизточен – 25%, Югозападен – 23%, Южен централен – 18%, Югоизточен – 6%.
- **Вид предприятие:** микро – 38%, малко – 34%, средно – 19%, голямо – 9%.
- **Сектор:** услуги - 48%, добивна промишленост - 5%, преработваща промишленост - 30%, търговия -17%,